

Mooi BANDOENG

No.

3

1933

SEPT.

UITGAVE
A. C. NIX & C.
BANDOENG

DE VEREENG. „BANDOENG VOORUIT

AANDBLAD VAN BANDOENG EN OMSTREKEN—OFF. ORGAAN VAN

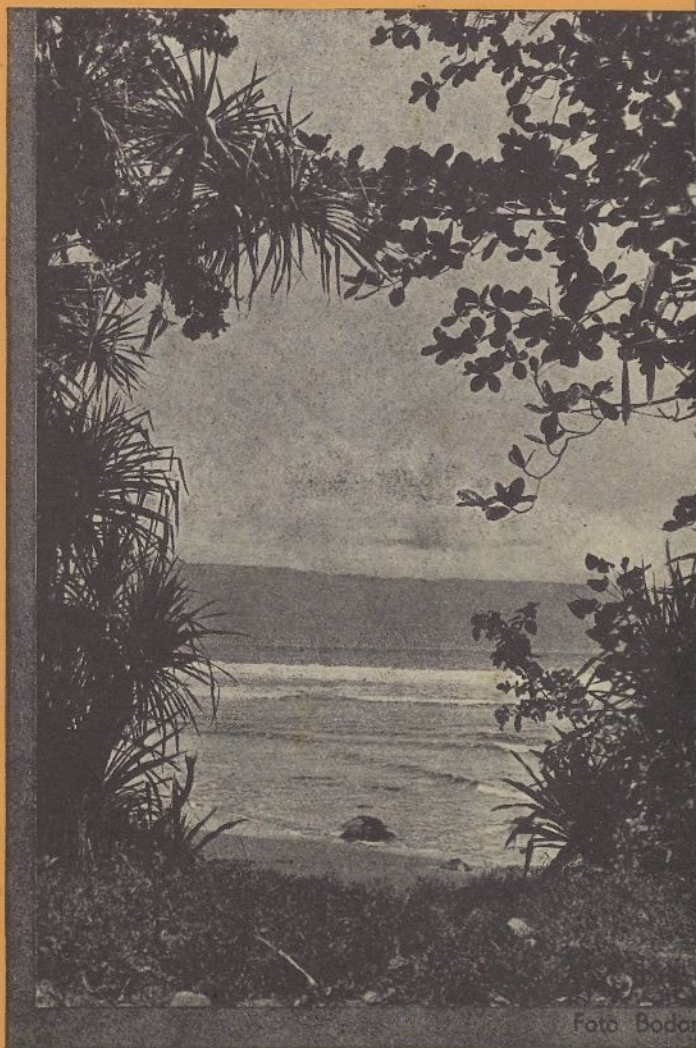

Foto Bodor

Wijnkoopsbaai.

SAVON „LYS” AU LYSOL

De beste Medicinale Zeep

Overal verkrijgbaar

Vertegenwoordiger voor Nederl. Indië:

DE ALUMINUM- en BANDOENG

DE KONINGIN DER PORTABLE
SCHRIJFMACHINES

Erika

Royaal toetsenbord — Sierlijke kloeke letter — Gelijkmatic schrift — Twee-kleurig lint — Vele doorslagen

Summa summarum :

Een portable, die qua uitrusting en capaciteit, menige kantoor-schrijfmachine evenaart

Prijs slechts f 150.—

TWEE JAAR GARANTIE

Importeurs :

G. C. T. VAN DORP & Co.
5 Bragaweg — Bandoeng.

Blom & van der AA

Auto-Verzekering
E. L. A.

Bijkantoor : 12
Bandoeng - Groote Postweg 64

één kleine hut met petroleumlampjes verlicht

1932

het drukste berghotel in ned.-indië
bungalowbedrijf op de onderneming-tjittere — pengalengan
(43 k. m. geasfalteerde weg van bandoeng)
4600 vt.
slechts op definitieve besprekingen kan worden ingegaan.

K. P. & Co.

Registered Trade Mark

WHITE INVALID PORT

is gegarandeerd van zuivere kwaliteit en aan te bevelen voor allerlei gebruik, ook voor invaliden.

Sinds korten tijd verkoopen wij deze PORT. De herhaalde nabestellingen van onze afnemers bewijzen ons, dat dit artikel buitengewoon in hun smaak valt. Mocht U nog niet tot onze afnemers behoorren, neemt dan eens proef en wij zijn overtuigd, dat ook U tevreden zult zijn.

De prijs van deze prima
INVALID PORT is slechts

f 1,25

25 per flesch.

Vraagt Uwen langganan

DE EENIGE

GOEDE GELDBELEGGING IS HET
BOUWEN VAN EEN MODERNE
WONING IN HET MODERNE

BANDOENG

Gemeentelijk Grondbedrijf

Atjehstraat 2

Geill. Prospectus Gratis op aanvraag.

18

INSTITUT DE BEAUTÉ

Bragaweg 45 — Bandoeng — Telf. 486

Het nieuwste

in Permanent-wave

ZOTOS

zonder toestel

zonder electriciteit

Ondulation Marcel

Mis en Plis

16 Manicure.

Massage.

MAISON DE 1er ORDRE

GLAS

ANIGGI

BANDOENG

TELEFOON 1351

19

Mevr. G. RAETHER-Peletier.

Atelier

van

Kunstnijverheid

schilderen (waschecht) op zijde.

Bandoeng. Tamblongweg 21.

42

Eet brood

van

„Lux Vincet”

Riouwstraat 84

Telefoon 1255—1265—1290,

20 Bandoeng.

DE KONINGIN DER PORTABLE
SCHRIJFMACHINES

Erika

Royaal toetsenbord — Sierlijke kloeke
letter — Gelijkmatic schrijft — Twee-
kleurig lint — Vele doorslagen

Summa summarum :

Een portable, die qua uitrusting en capaci-
teit, menige kantorschrijfmachine evenaart

Prijs slechts f 150.-

TWEE JAAR GARANTIE

Importeurs :

G. C. T. VAN DORP & Co.
5 Bragaweg — Bandoeng.

Blom & van der AA

Auto-Verzekering
E. L. A.

Bijkantoor : 12
Bandoeng - Groote Postweg 64

1925

één kleine hut met petroleumlampjes verlicht

1932

het drukste berghotel in ned.-indië

bungalowbedrijf op de onderneming .tjitere — pengalengan

(43 k. m. geasfalteerde weg van bandoeng)

4600 vt.

slechts op definitieve besprekingen kan worden ingegaan.

29

HOTEL PENSION

„T KALFJE”

PENGALENGAN
4600 voet Telef. Pln. 16

43

K. P. & Co.

Registered Trade Mark

WHITE INVALID PORT

is gegarandeerd van zuivere kwaliteit en aan te bevelen voor allerlei gebruik, ook voor invaliden.

Sinds korten tijd verkoopen wij deze PORT. De herhaalde nabestellingen van onze afnemers bewijzen ons, dat dit artikel buitengewoon in hun smaak valt. Mocht U nog niet tot onze afnemers behoorren, neemt dan eens proef en wij zijn overtuigd, dat ook U tevreden zult zijn.

De prijs van deze prima
INVALID PORT is slechts

f 1.25

25 per flesch.

Vraagt Uwen langganan

DE EENIGE

GOEDE GELDBELEGGING IS HET
BOUWEN VAN EEN MODERNE
WONING IN HET MODERNE

BANDOENG

Gemeentelijk Grondbedrijf

Atjehstraat 2

Geill. Prospectus Gratis op aanvraag.

18

INSTITUT DE BEAUTÉ

Bragaweg 45 — Bandoeng — Telf. 486

Het nieuwste

in Permanent-wave

ZOTOS

zonder toestel

zonder electriciteit

Ondulation Marcel

Mis en Plis

16 Manicure.

Massage.

MAISON DE 1er ORDRE

GLAS

ANIGGI

BANDOENG

TELEFOON 1351

19

Mevr. G. RAETHER-Peletier.

Atelier

van

Kunstnijverheid

schilderen (waschecht) op zijde.

Bandoeng. Tamblongweg 21.

42

Eet brood

van

„Lux Vincet”

Riouwstraat 84

Telefoon 1255—1265—1290,

20 Bandoeng.

STAATSSPOORWEGEN

STAATSS

Alle goederen van den meest uiteenloopenden aard worden snel en veilig vervoerd in de voor ieder artikel meest geëigende wagensoort :

Gesloten ijzeren wagens, gesloten houten wagens, hooge open wagens, gesloten veewagens, ketelwagens, platte open wagens, kuilwagens

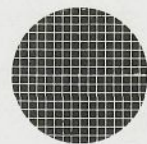
Aanvragen voor ter beschikking stellen van wagens kunnen bij iederen stationschef worden ingediend. Formulieren worden kosteloos verstrekt.

VOORDEELIGSTE VRACHT bij VOLLE belading der wagens omdat voor de vrachtberekening 15% reductie op het gewicht wordt verleend.

Bij vermelding op vrachtbrief „BOOTGELEGENHEID” onder opgave van boot en datum van afvaart, worden door de S.S. speciale maatregelen genomen voor het vervoer en tijdig rangeeren naar de aanlegplaats der boot.

Vraagt steeds inlichtingen aan den stationschef of chef-goederenloods omtrent de voordeeligste verzendingswijze.

Door de organisatie en de groote ervaring is de S.S. in staat de lastigste vervoersproblemen ook voor uw goederen op de meest bevredigende wijze op te lossen.

Verzendt dus Uw goederen per

STAATSSPOORWEGEN

VLUG - VEILIG - GOEDKOOP

VESTIGT U TE BANDOENG

EN LAAT U KLEEDEN DOOR:

AU-BON-MARCHÉ

DE GROOTSTE EN BEST GESORTEERDE
DAMES- en HEEREN MODE-MAGAZIJNEN

TER PLAATSE

DE ONDERVINDING ZAL U SPOEDIG LEEREN,
DAT U HET GOEDKOOPST EN ZEER ZEKER HET
AANGENAAMST WINKELT BIJ:

AU-BON-MARCHÉ

23

HOTEL PREANGER

GRAND

Modernste
Hotelinrichting

van Java.

ZATERDAG'S

DINER DANSANT

EXTRA MENU'S
Gewone Prijzen.

Matiné van . . 12 — 2

21

GRAND HOTEL HOMANN

BANDOENG

Het beste Hotel ter plaatse met maximum comfort tegen minimum prijzen

GRAND HOTEL NGAMPLANG

BOVEN GAROET

GEZONDHEID is Uw eenig reëel bezit. Gaat tijdig naar de bergen om haar te behouden. GELD voor Uw vakantie boven uitgegeven, beteekent :

KAPITAAL belegd in ENERGIE.

22

N. V.
„OEDJOENGBROENG”
opgericht 1912

Postbox 25
Tel. OD. 28
Bandoeng

Vraagt onze :
Vlaamsche en Echtsche Dakpannen

Gegarandeerd waterdicht !
Machinaal fabriekaat, geen handwerk !
„Test” voorhanden.
Concurrerende prijzen.

37

Voor Radio gaat men naar Luyks

4

BANDOENG — SOEKABOEMI — BATAVIA

Mooi BANDOENG

MAANDBLAD VAN BANDOENG EN OMSTREKEN

OFFICIEEL ORGAAN VAN DE VEREENIGING
„BANDOENG VOORUIT”
UITGAVE A. C. NIX & Co. BANDOENG

REDACTIE EN — LANDRAADWEG 3
ADMINISTRATIE — TELEF. 221 - 1378

Oplage 5000 Exemplaren.

Verspreiding GRATIS:

Leden van „BANDOENG VOORUIT” —
Adverteerders — Medewerkers — Hotels,
Restaurants en Lunch-rooms — Doktoren, Tand-
artsen, Sanatoria en Ziekeninrichtingen —
Handelshuizen, Bankinstellingen en Handels-
vereenigingen — Scheepvaartmaatschappijen,
Mailbooten, Express- en Sneltreinen en Lucht-
vaartdiensten — Zweminrichtingen, Diverse
Sportclubs, Sociale Vereenigingen, Sociëteiten
en Damesclubs — Particulieren, Personen in
Handel, Landbouw en Industrie en Regeerings-
ambtenaren. -- De voornaamste Woningbureaux,
zoowel in Indië als in Holland.

Inhoud :

Practische bijzonderheden over Bandoeng.	34
Autostrada Bandoeng—Batavia	40
Omzwervingen in de vrije natuur	43
Bandoeng Meteorologisch	46
Officieele mededeelingen van de Vereeni- ging „Bandoeng Vooruit”	48

Bericht aan H.H. Adverteerders. Opgave veran-
dering v/d tekst vóór den 10den v/d maand
s.v.pl.

SEPT. 1933

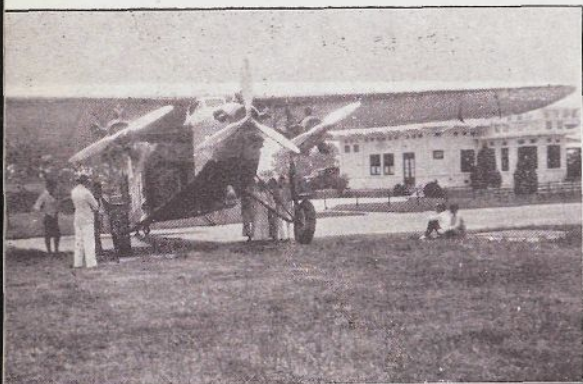
3

JAARGANG 1

DULCINE

Station S.S.

Station K.N.I.L.M.

Hoofd-Post- en Telegraafkantoor.

Dep. van Gouv. Bedrijven.

PRACTISCHE BIJZONDER

Verkeer en verbindings.

BANDOENG, gelegen in de welvarende, vruchtbare hoogvlakte, omringd door een massa bergcultuur-ondernemingen, voornamelijk Thee en Kina, is een centrum van druk verkeer geworden.

De stad ligt aan den grooten verbindingsweg tusschen het Westen en Midden-Java.

Behalve goede verbindings per „eendaagsche“, snel- en goederentreinen in westelijke en oostelijke richting en met locaaltreinen in zuidelijke richting, zijn er allerwege tot diep in de bergen goede autobusverbindings, zooals weinig elders op Java.

Bijzondere vermelding verdient de twee maal per dag mogelijke reisgelegenheid per vliegtuig naar Batavia. Een groot voordeel is, dat het vliegterrein ANDIR zoo vlak bij de stad ligt en langs een zeer mooien weg in ongeveer 8 minuten van het centrum af is te bereiken. De overtocht van Bandoeng tot Tjililitan, Batavia's luchtvaart-station bij Mr. Cornelis, duurt slechts 40 minuten.

Instellingen van openbaar nut.

Bandoeng telt zeer vele Regeeringsinstellingen en -kantoren. Het Departement van Oorlog, ondergebracht in een machtig gebouw aan het Insulinde-park, werd omstreeks 1914 te midden der sawah's gebouwd. Thans ligt de grens der bebouwde kom ruim 2 K.M. oostelijker.

Van de vele Militaire inrichtingen, die we hier aantreffen, noemen we de Artillerie-Constructie-Winkel, de Pyrotechnische Werkplaats, de Projectielenfabriek, de Automobiël-compagnie, het Centrale Kleedingmagazijn, het Centrale Magazijn van Geneesmiddelen en de Luchtvaartafdeeling met het groote vliegveld te Andir, aan de westelijke gemeentegrens.

Meer voor werken des vredes bestemd zijn de diensten, behoorende tot het Departement van Gouvernementsbedrijven, met de hoofdkantoren van de daaronder ressorteerende diensten der Staatsspoor- tramwegen (met centrale werkplaatsen en magazijnen); de Post-, Telegraaf- en Telefoon dienst (met de groote radio-stations en het magazijn voor post- en zegelwaarden); de Dienst van den Mijnbouw,

R HEDEN OVER BANDOENG.

met zijn Laboratorium en het voor het publiek (op Maandag, Woensdag en Zaterdag van 10—12 uur) toegankelijke Geologisch Museum en tenslotte de Dienst voor Waterkracht en Electriciteit.

Het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel heeft hier zijn Textielinrichting, het Departement der B.O.W. zijn laboratorium voor materialenonderzoek.

Van meer direct belang voor degenen, die er over denken, zich hier voor goed te vestigen, zijn de volgende inrichtingen voor ziekenverpleging.

We vermelden het eerst het grootsch opgezette Gemeentelijke „Juliana-Ziekenhuis“, aan den Pasteurweg waarvan als begin valt te memoreeren de stichting in 1914 van de Vereeniging Bandoengsche Ziekenverpleging, onder de auspiciën van onzen eereburger wijlen K. A. R. Bosscha, die met zijn vorstelijke gift van f 40.000.— den grooten stoot gaf tot verdere plannen.

Zijn de afdelingen voor min- en onvermogenen overvuld, bij de beter gesitueerde Europeanen geniet e.e.a. nog niet de waardeering, waarop het zoo ten volle aanspraak kan maken.

Steeds wordt er aan de vervolmaking gewerkt; zoo is er een afdeling voor Röntgenologie en radiologie beschikbaar en wordt het medisch personeel ervan uitgebreid.

Behalve deze door de stedelijke overheid beheerde ziekenverpleging, telt Bandoeng verscheidene kerkelijke en particuliere instellingen. Daar is het Zendingshospitaal aan den Kopoweg, de reeds wijd en zijd bekende St. Borromeusstichting aan den Dagoweg, daar zijn verder verscheidene particuliere klinieken en ziekenverplegingen, alle zooveel gelegenheden, om, wanneer het ongeluk U treft, terstond een deskundige behandeling en liefderijke verpleging te kunnen genieten.

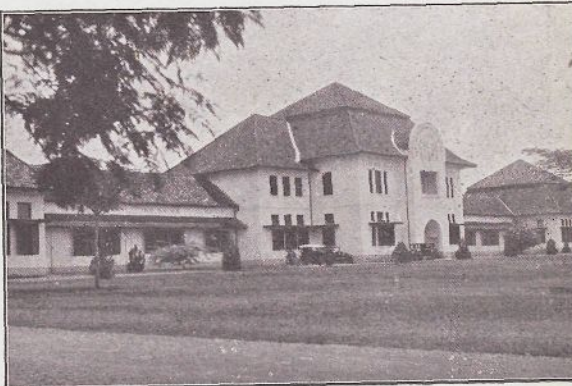
Voor ooglijders is er de Gouvernementsinstelling Koningin Wilhelmina-Gasthuis aan den Tjittendoweg. Voor blinden het Blindeninstituut, waar zoowel werkgelegenheid als onderwijs aan al dan niet behoeftige blinden wordt geboden. Voorts hebben we nog het Doofstommeninstituut aan de Riouwstraat.

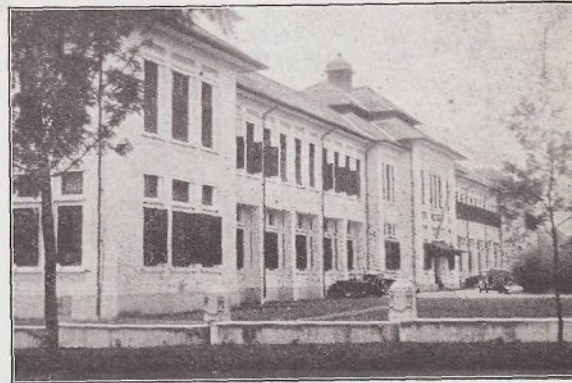
Gebouw Techn. Gem. Diensten.

Gemeentelijke „Juliana-Ziekenhuis“.

Instituut Pasteur.

1e Hoogere Burgerschool.

Telefoonkantoor.

Het Leger des Heils, dat in Bandoeng zijn hoofdkwartier heeft aan de Javastraat, heeft daar ook een tehuis voor arme Europeesche kinderen. Ook de militair, Jan Fuselier kan daar terecht. Aan het Oosteinde is eveneens een Christelijk Militair tehuis, terwijl van Katholieke zijde zijn belangen op de zelfde wijze behartigd worden.

En is hij oud en kan hij niet meer van zijn schraal pensioentje toekomen, dan kan hij redding vinden in een andere schoone stichting, die onze stad rijk is, n.l. Indisch Bronbeek.

Aan de noordwestelijke zijde der stad is een heel dorp verzezen, waar gepensioneerden (ook niet-militairen) een aardig betonnen huisje met een stukje grond kunnen krijgen, terwijl een soort sociëteitje de gezelligheid helpt bevorderen.

Niet onvermeld mogen we laten nog eenige andere tehuizen en wel dat van den Ned. Ind. Vrouwenbond in Kebon Kawoeng, het Meisjesinternaat van de Roemer-Visschervereeniging, het Bandoengsch Internaat en de Inheemsche Internatenvereeniging Soemoer Bandoeng, met een meisjesafdeeling naast de Kaboepaten Aloon-aloon en een afdeeling voor jongens aan de Sumatrastraat.

De andere internaten, die aan scholen verbonden zijn, vinden behandeling in het hoofdstuk Onderwijs.

Laten we deze wel wat dorre opsomming

besluiten met de wellicht schoonste inrichting, waarop het moderne Indië zich beroemen kan en de eenigste inrichting van dien aard in het geheele Oosten, n.l. het Instituut Pasteur en de daaraan verbonden Lands-Koepokinrichting.

In deze sinds Februari 1923 alhier gevestigde inrichting, die met haar gebouwen en terreinen een oppervlakte beslaat van 5 ha. en aan den Pasteursweg naast het Gemeentelijk Ziekenhuis is gelegen, heeft de bereiding van vaccins en sera plaats.

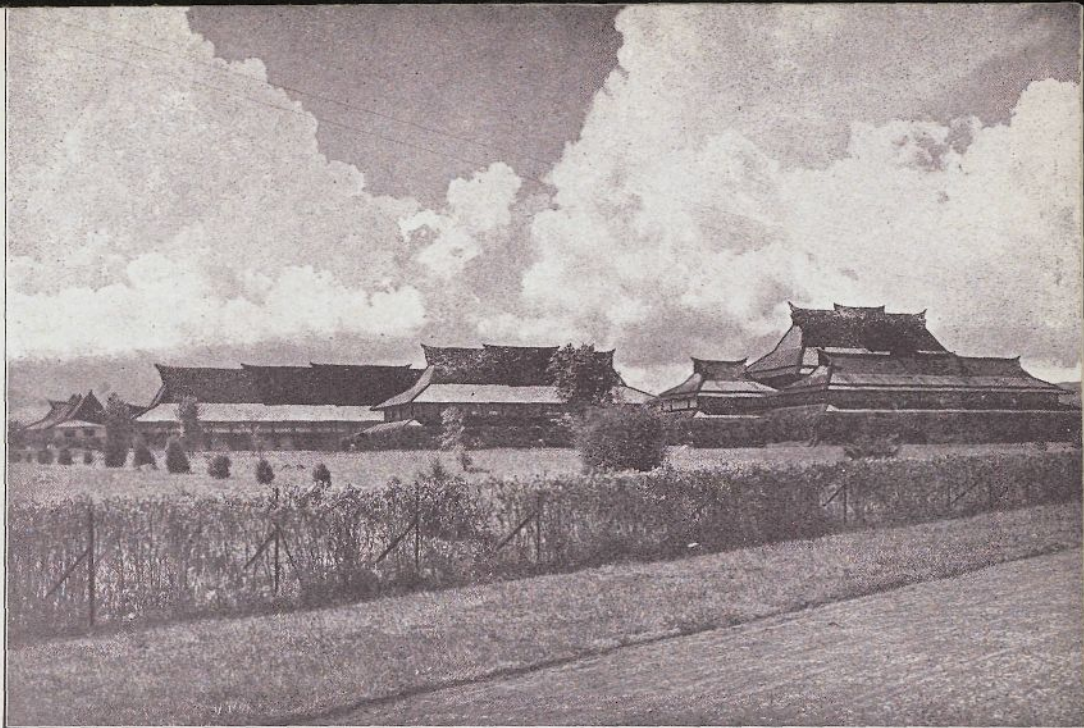
Hier geschiedt de behandeling tegen de hondsdoelheid, hier kan men zich kosteloos, dan wel tegen betaling, laten injecteeren tegen typhus en cholera en laten inenten tegen pokken; hier geschieden bacteriologische onderzoekingen en allerlei wetenschappelijke proefnemingen op dit gebied.

Onderwijs.

Wie zich afvraagt, waar zich te vestigen met het oog op het onderwijs, dat hij zijn kinderen zal moeten verschaffen, zal het niet zwaar vallen zich Bandoeng te kiezen.

Wij hebben hier verscheidene Fröbelscholen, waar de eerste hand aan min of meer schoolsche opvoeding gelegd wordt.

Is de leeftijd voor de Lagere School aangebroken, dan zijn er zeer vele mogelijkheden. Laten we de Inlandsche scholen der 2e en 1e klasse, de Hollandsch-Inlandsche Scholen en de

Technische Hoogeschool.

Hollandsch-Chineesche scholen, de Schakelscholen e.d., zoowel van het gouvernement als van particuliere instellingen buiten beschouwing, (het zijn er in totaal meer dan 30), dan kunnen we onze keus het eerst vestigen op een der openbare lagere scholen van de Bandoengsche Schoolvereeniging, de lagere school (leerschool) van het Indo Europeesch Verbond en dan de scholen, waar confessioneel onderwijs gegeven wordt, t.w.: 3 Christelijke lagere scholen, de Kloosterschool van de Zusters Ursulinen en de Katholieke jongensschool.

Is de lagere school doorlopen en rijst de vraag, hoe de kinderen verder opgeleid zullen moeten worden, dan denken we in de eerste plaats aan de H.B.S. met haar filiaal en aan de H.B.S. voor meisjes van de Zusters Ursulinen, waar ook voor onderwijzeres wordt opgeleid.

Zij die meenen, dat MULO het aangewezen onderwijs voor hun kinderen is, kunnen hun keuze, bepalen uit 2 openbare en 2 bijzondere MULO-scholen.

Is het MULO-onderwijs met succes gevolgd, dan vindt men de Algemeen Middelbare School gereed hen te ontvangen voor een driejarige westersch-klassieke opleiding.

Willen zij zich aan het onderwijs wijden, dan kunnen zij ook toegelaten worden tot de Kweekschool voor Onderwijzers en Onderwijzeressen van het I.E.V., vanwaar zij 3 jaar later het examen voor de acte Lager onderwijs kunnen doen. Dit is ook mogelijk voor degenen,

die overgingen naar de 4e klasse der H.B.S., terwijl zij, die het eindexamen der H.B.S. met goed gevolg aflegden, op die kweekschool nog slechts een jaar behoeven te studeeren. Ook is er een normaalschool, die in de middaguren voor de lagere acte opleidt.

Wil men zijn kinderen, die de lagere school verlaten hebben in technische richting leiden, dan biedt de Technische School, een soortgelijke inrichting als de K.W.S. te Weltevreden, daartoe een uitstekende gelegenheid.

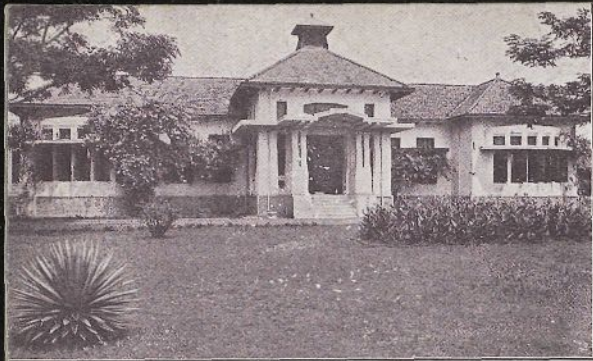
De meisjes kunnen opleiding krijgen aan de openbare kweekschool tot opleiding van Fröbelonderwijzeressen. Aan deze school is een internaat verbonden.

Voor hen, die de hoofdacte willen behalen bij het Europeesch lager onderwijs, bestaat hier een Gouvernements Normaalschool.

Mocht men een zoon hebben, wiens hoofd niet naar studie staat, dan heeft de Gemeentelijke Ambachtsschool, oorspronkelijk opgericht voor inlanders, tegenwoordig ook afdelingen voor Europeesche leerlingen, waar voor de maatschappij bruikbare menschen uit hen groeien kunnen.

Zij die de H.B.S. doorliepen, behoeven, willen zij nog verder studeeren, Bandoeng niet vaarwel te zeggen. De Technische Hoogeschool staat gereed hen te ontvangen.

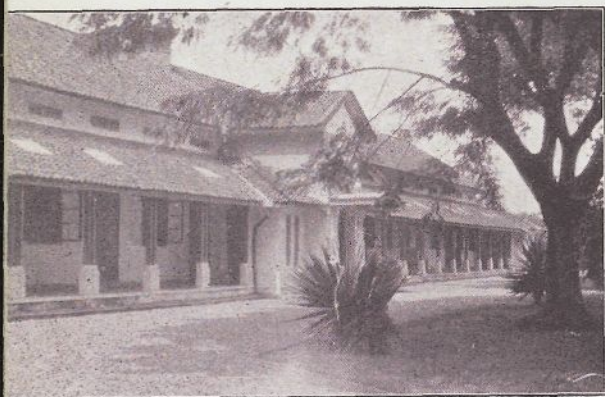
Het studieplan dezer Hoogeschool is ingericht op een normalen studieduur van 4 jaar. Zij, die het eindexamen afleggen, verkrijgen

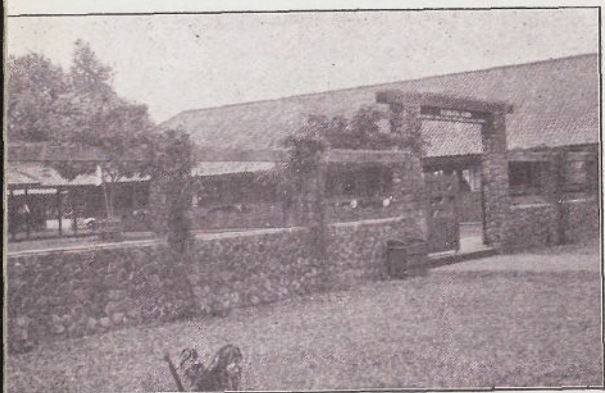
Christelijk Lyceum.

Gouvernements M.U.L.O. school.

Neutrale Lagere School.

Holl. Int. School.

het getuigschrift van Civiel-ingenieur, dat voor de plaatsing en bevordering in 's Lands Dienst gelijke rechten geeft als het overeenkomstige Delftsche diploma.

Aan de Technische Hoogeschool is ook verbonden een leergang tot opleiding voor de middelbare acte wiskunde, voorts een instrumentmakers- en een glasblazerscursus en een leergang tot opleiding voor ijker.

Maar hiermede is de opsomming van de Bandoengsche onderwijsinrichtingen nog lang niet ten einde.

Daar zijn het Christelijk Lyceum, het reeds genoemde Blinden- en Dootstommeninstituut, de Opleidingschool voor inlandsche ambtenaren, de hogere kweekschool, de kweekschool voor inlandsche onderwijzers, de neutrale normaalschool voor meisjes (de Van Deventerschool), welke inrichtingen alle internaten hebben.

We volstaan met bovengenoemde opsomming; voor een vreemdeling is het nuttig te weten, dat de inrichtingen er zijn, de adressen en de namen der inrichtingen zijn gemakkelijk te weten te komen.

Kunst en Ontspanning.

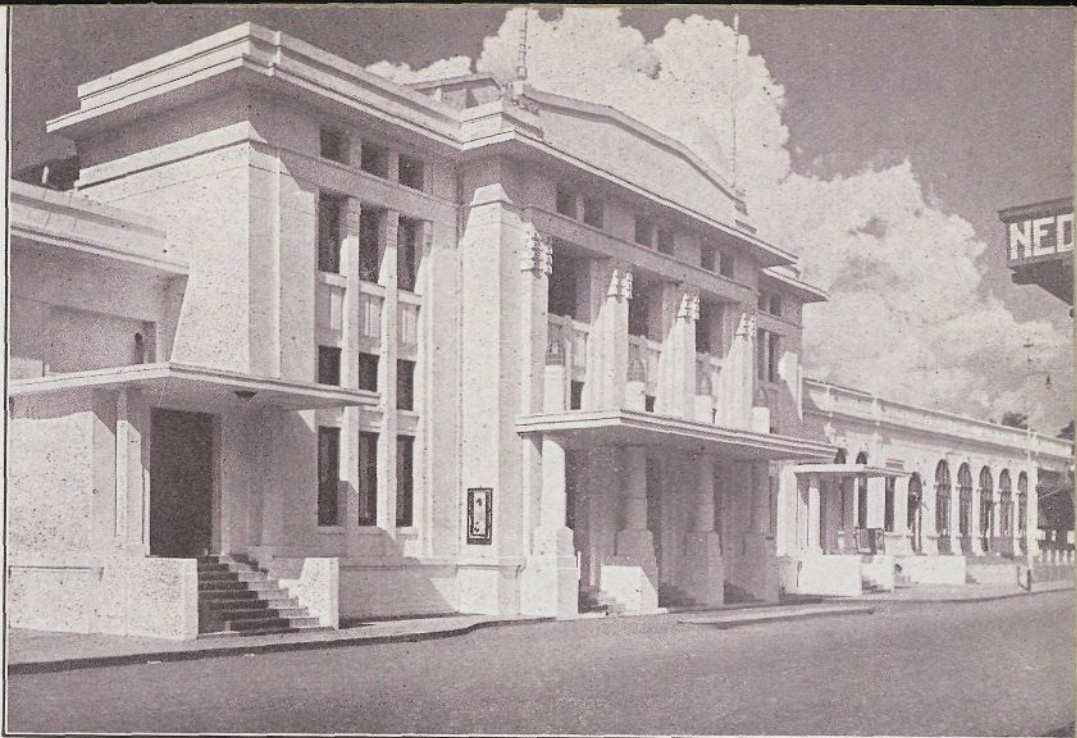
Wie zich Bandoeng tot woonplaats gekozen heeft, behoeft niet bang te zijn, dat hij zich hier zal vervelen. Ook zal hij niet behoeven te vragen, wat hij zal doen, of waar hij naar toe zal gaan, wanneer hem huiselijke gezelligheid ontbreekt of niet voldoende is.

Daar zijn in de eerste plaats de Societeiten.

De societeit Concordia, de grootste en voornaamste, is centraal gelegen op den hoek van Bragaweg en Grooten Postweg. Deze soos met haar zeer groot aantal leden, neemt een belangrijke plaats in de harten der Bandoengers in. Hetgeen niet te verwonderen is. De soos is in het bezit van gezellige lees-, conversatie- en biljartzalen, een uitgebreide bibliotheek, kegelbanen, mooie eet- en danszalen en een ruim terras op het drukste punt der stad.

Doch er is meer: er gaat geen dag van de week voorbij, of de leden kunnen genieten van uitmuntende muziek, hetzij een Matinée Musicale gedurende het borreluurtje, hetzij dans- of concertmuziek in de voor- of na-avonduren.

Aan de societeit is verbonden een groote schouwburgzaal, eigenlijk gebouwd à triple-use als feest-, concert- en schouwburgzaal, ruimte biedende aan 1200 toeschouwers of

Bandoengsche Schouwburg.

toehoorders. Hier vinden de opvoeringen van tooneelstukken en opera's plaats, hier luistert heel kunstminnend Bandoeng naar het vele, dat door bemiddeling van den Kunstkring hier te genieten valt.

Deze vereeniging, met een volijverig bestuur, doet buitengewoon veel om aan het uitgebreide ledental goede kunst te brengen. Eenige malen per maand is er gelegenheid tot het smaken van kunstgenot in telkens anderen vorm.

Tooneelclubs zijn er ook eenige, waarvan de voornaamste wel zijn Het Bandoengsch Tooneel, De Tooneelvereenigingen Braga en Plankenland, welke laatste club nog pas kort geleden met de opvoering van „'n Zomerzotheid" zeer veel succes oogstte.

De societeit Ons Genoegen, waarvan het bestuur eveneens al het mogelijke doet om het den leden aangenaam te maken, ligt aan den Naripanweg bij den Bragaweg.

Dan hebben we nog de studenten-societeit aan het Houtmanplein.

Verder treffen we clubgebouwen aan van verschillende vereenigingen, zooals het clubgebouw van het I.E.V. aan den Bragaweg. Naast het vele politieke en maatschappelijke werk, waarvoor men daar bijeenkomt, wordt er door een volijverig bestuur zeer veel gedaan om de leden op aangename wijze bijeen te houden en bij te dragen tot hun ontwikke-

ling, zoowel als tot hun ontspanning.

Het clubgebouw van den Katholieken Socialen Bond (K.S.B.) bevindt zich aan den Schoolweg hoek Kerklaan bij het Pieterspark. Hier worden eveneens lezingen gehouden, is gelegenheid tot gepaste ontspanning, kan men biljarten, terwijl het kerkkoor er geregeld oefent. De Bandoengsche Kunstkring maakt eveneens veel gebruik van dit gebouw, vanwege de uitmuntende acoustiek der zaal.

De hier wonende Duitschers sloten zich aaneen, vormden de „Deutscher Klub" en zeten in hun clubgebouw op Katja" Wetan.

Vermelden wij verder van de vele clubs van Inlanders de voornaamste, n.l. de door en voor de vooraanstaande Soendaneezen gestichte bloeiende vereeniging Pasamoan Pasoendan, welke in een gebouw aan den Grooten Postweg gevestigd is en behalve voor gezellig verkeer, ook door het houden van lezingen e.d. voor de ontwikkeling harer leden zorgt.

Wie van schaken houdt, kan zich als lid opgeven bij de Bandoengsche Schaakclub, die iederen Vrijdagavond bijeenkomt in de kleine vergaderzaal van de societeit Concordia.

De grens tusschen gezellig verkeer, vermaak, ontwikkeling en kunst is niet scherp te trekken. De bovengenoemde instellingen dragen alle in meer of mindere mate bij tot het bevorderen dier attracties.

(Wordt vervolgd.)

AUTOSTRADA BANDOENG — BATAVIA,

In den Volksraad werd door den Heer De Dreu een suggestie gedaan, welke aanvankelijk — vooral door de dagbladpers aan de warme kust! — als „phantastisch” of „utopisch” werd gekwalificeerd. Wij moeten eerlijk bekennen, dat ook wij, bij eerste kennisname van het zeer grootscheepsche plan, er zoo over dachten.

Er bestaat nog altijd een „gevleugeld woord” — is het niet ontleend aan den Bijbel? — dat in den loop van vele eeuwen tot op den huidigen dag zijn kern van degelijkheid en waarheid heeft behouden; het luidt: Onderzoekt alle dingen, behoudt het goede.

Zoo ook hier.

We hebben het idee van den heer De Dreu nader in studie genomen, we verdiepten ons in de diverse economische, commercieele en zelfs technische zijden van het naar voren gebrachte project, we stelden ons volledig op de hoogte van al hetgeen er, pro en contra, in den Volksraad over is betoogd en ook van hetgeen namens de regeering de directeur van B.O.W., ir. Van Buuren, terzake werd opgemerkt. En toen zijn we tot de conclusie gekomen, dat er veel, zelfs zéér veel aantrekkelijks zit aan het fiksche schema, dat tevens — feitelijk in hoofdzaak — een rechtstreeks rendabel object voor directe werkverschaffing beoogde in dezen tijd van geweldige economische depressie en toenemende werkloosheid. Thans zijn we inderdaad gaan overhellen naar de meening, dat het plan De Dreu heelemaal niet zoo phantastisch is als dat prima vista kon lijken, integendeel: dit idéé is stellig voor verwezenlijking vatbaar en fundeert zich op solide principes, gezien zoowel door een psychologischen als een praktischen en zakelijken bril.

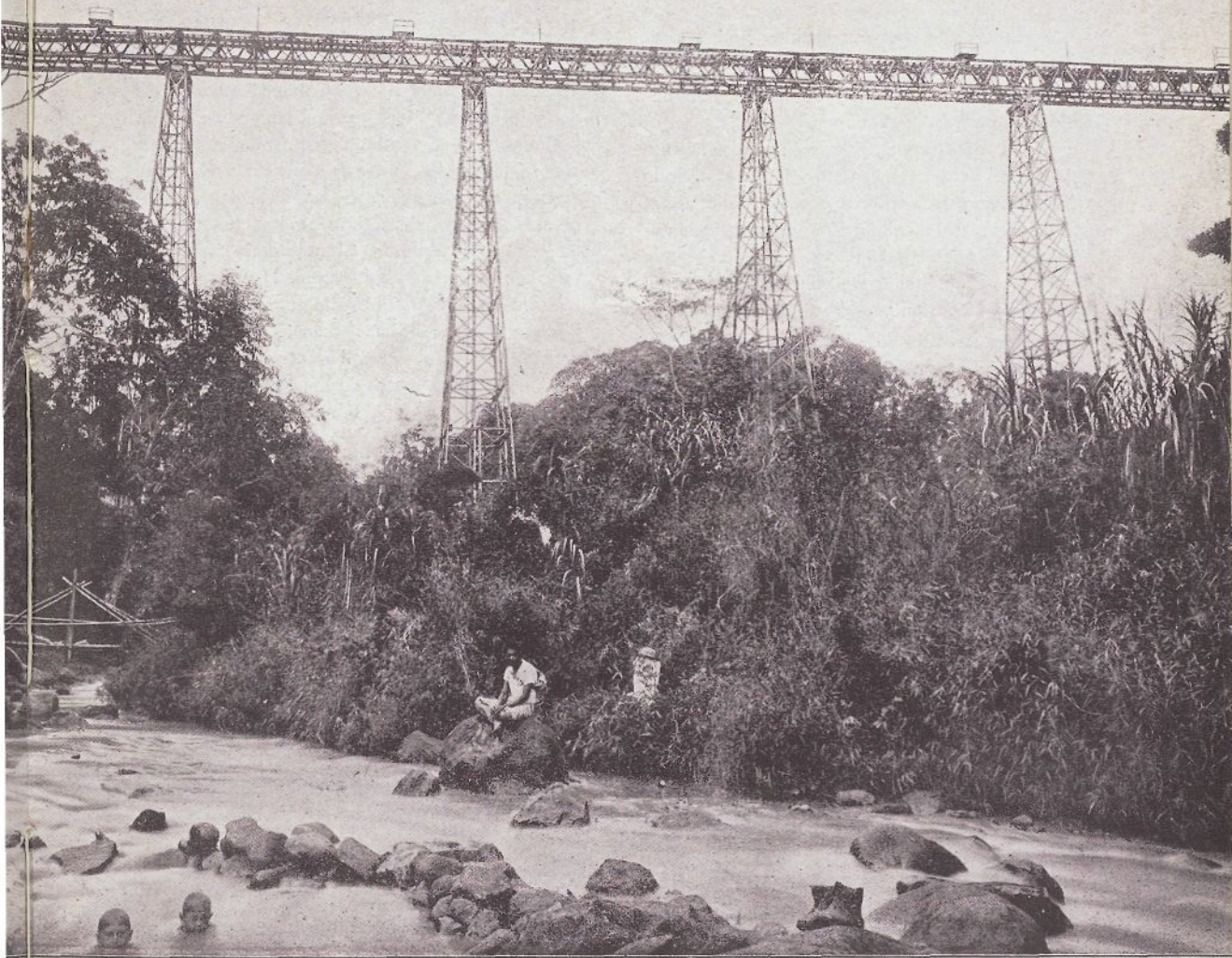
Als we dit schrijven, zijn we volstrekt niet bevangen door „hyper-chauvinistische” tendenzen, we zijn hierbij heelemaal niet simplistisch alléén indachtig aan specifieke BANDOENG-belangen. Hier is sprake van een zeer groot ALGEMEEN BELANG.

Het is goed, de denkbeelden van den heer De Dreu, zooals door hem heel in 't kort, dus meer in de groote lijn, ontvouwd, nader te

belichten. Het plan komt op het volgende neer:

Men legge, in versneld tempo, een betonnen weg aan van 9 meter breed — dus ruimschoots voldoende voor op- en neergaand verkeer — tusschen Batavia en Bandoeng, uitsluitend voor door motoren voortbewogen wagens, dus auto's en trucks, ter lengte van hoogstens 130 km, waardoor de mogelijkheid wordt geopend om bedoeld traject te land, op comfortabele en veilige, tevens ongehinderde wijze, in hoogstens 2 uren af te leggen. Deze weg dient afgesloten te worden voor elke andere wijze van verkeer, waarin de bestaande verbindingen voldoende blijven voorzien. Een ieder, die van dezen weg in de toekomst gebruik zal willen maken, zal een tolgeld van f 2.50 moeten

Spoorbrug over de Tjimeta bij Sasaksa

betalen, dat wordt heen en terug dus f 5.—.

De aanlegkosten zijn te ramen op f 19 miljoen; rekenende op een rente van 4% wordt de totale rente f 760.000. Men kan aannemen, dat na b.v. 5 jaren (als de route gereed is) in het begin van elke zijde ongeveer 500 motorvoertuigen daarvan dagelijks gebruik maken; dit cijfer is ook al weer niet phantastisch als men zich realiseert, hoe fabelachtig snel zich het autoverkeer in de periode tusschen 1925 en 1930 heeft uitgebreid!

De opbrengst aan tolgeden wordt dan $360 \times 500 \times f 5.- = f 900.000$ per jaar, zoodat men nog circa $1\frac{1}{2}$ ton overhoudt; na eenige jaren zal het gebruik van de autostrada snel toenemen, ook voor wat betreft het directe

autobus-verkeer. Wanneer men dit in aanmerking neemt en ook het feit, dat de rente na elke aflossing vermindert, zal dit overschot wel zoo groot worden, dat een aflossing in 40 jaren zal kunnen plaats vinden.

De benodigde materialen voor dezen betonnen weg—zand, grint, cement enz.—kunnen alle uit Indië zelf betrokken worden en de meeste leveranciers zullen van de autochtone bevolking zelve kunnen zijn. Het gaat dus ook hier weer tevens om een groot bevolkingsbelang. Geschat wordt, dat ongeveer 10.000 Inlanders en eenige honderden Europeanen gedurende 5 jaren werk zullen hebben, en verdienen. De beteekenis als relief-work, het voornaamste doel van den geeste-

lijken vader van het magistrale plan, wordt hierdoor zooveel duidelijker.

Aan dit plan zijn nog de navolgende beschouwingen vast te knopen.

Het is een frappant verschijnsel, dat in vele rijken op aarde, juist in de heerschende economische crisis, op groote schaal reliefworks, en vooral auto-wegen worden geëntameerd, te noemen zijn o.a. de Vereenigde Staten, Zweden, Italië, Duitschland en, last not least, ook Nederland.

In enkele van die landen volgt men het principe, dat de wegen de eigen aanleg- en onderhoudskosten moeten opbrengen en hiermede wordt al dadelijk de reeds ijverig gelanceerde „sneer“, dat de voorsteller van het plan terug wil naar de Middeleeuwen met zijn idee van het eischen van tol-gelden, ontzenuwd. Mussolini, Hitler en dergelijke zéér moderndenkende leiders kunnen wij in hun opvattingen hier gerust tot voorbeeld stellen.

Het betrekkelijk luttele bedrag aan tol-gelden zal iedere autobezitter gaarne willen offeren, het bespaart hem veel benzine en slijtage, en vooral ook heel wat tijd; hij zal per saldo goedkoopert uitkomen. Afscheiden nog van de andere reeds genoemde voordeelen, die zoo'n autostrada voor de vlotte reis biedt.

Men houde immer scherp in 't oog, dat Bandoeng eenmaal het groote centrum van Ned.-Indië zal worden, ondanks — wellicht is het beter te zeggen: juist door — de hardnekkige oppositie, welke op kortzichtige wijze vanuit eenige steden aan de heete kusten wordt voortgezet. Bandoeng is zonder eenigen twijfel voorbestemd om in zijn onvolprezen, grandiose regionen vrijwel alle regeerings-apparaten en departementen geconcentreerd te zien. Zoo geschiedt dat in het nieuwe Turkije te Angora, in het nieuwe Australië te Canberra, beide gloednieuwe steden, op verren afstand van de kust gelegen, centraal veilig, gezond.

Van regeeringswege staat men — het kan bijna niet anders — nog wat sceptisch tegenover dit zoo „onverhoedsch“ ingebrachte voorstel, doch de heer Van Buuren acht de begroting van kosten ad f 19 millioen niet onjuist, hij acht begrijpelijkerwijs het nog ontbreken van een gedetailleerd project — dus met volledige becijferingen — voorloopig nog een bezwaar. Maar deze regeeringsgemachtigde voegde daaraan toe, dat de regeering de suggestie van den heer De Dreu te zijner tijd in overweging zal nemen.

Tegenstanders komen natuurlijk met voor de hand liggende motieven aandragen, die op het eerste gezicht het plan inderdaad utopisch doen schijnen. Men herinnert aan de reeds bestaande rijweg-verbindingen, aan de beide spoorlijnen, zelfs ook aan de lucht-verbinding. Het is bij nauwkeurige beoordeeling echter gemakkelijk, om deze tegenargumenten te neutraliseeren en de waardeloosheid daarvan voor het volle voetlicht te brengen. Hij, die een of meermalen per KNILM-vliegtuig de reis van Bandoeng (Andir) naar Batavia (Tjililitan, Mr. Cornelis) maakte, zal wel eens gemijmerd hebben over het enorme dure „peuter“-werk, dat heeft vastgezetten aan den aanleg van de geweldig kronkelende spoorlijn door het gebergte van Noord-Preanger, hij zal niet zonder meewarig gevoel de treinen als kruipend hebben zien voortzwoegen langs de talloze slangenbochten, over de uiterst kostbare en kwetsbare bruggen, hij zal gedacht hebben aan de reusachtige uitgaven, welke deze befaamde lijn der schatkist heeft gekost (óók vanwege den tunnel-aanleg), en hoe deze verbinding, gezien den betrekkelijk geringen afstand, in vogelvlucht, tusschen Indië's hoofdstad en de trotsche Preanger-bergstad — de toekomstige metropole — in een verouderd stadium geraakt en hoe de behoefte aan een véél snellere verbinding als met den dag meer dringt. De tijdsduur van minstens vier uren om per rail van de eene plaats in de andere te komen, is in ons modern tijdsgewricht al te lang.

De toekomst is voor de auto en het vliegtuig.

Edoch, wat het verkeer door de lucht betreft, staan we in het onderhavige geval voor eenige wel niet overkomelijke bezwaren. Als voornaamste inconvenient valt te noemen het feit, dat er voor en na den ontegenzegglijk voldoende-veiligen en gerieflijken tocht door het luchtruim zooveel tijd verloren gaat om naar en van de vliegvelden de plaats van bestemming te bereiken, en de mogelijkheid, om hierin, ook in verre toekomst, beteekenende verbetering te brengen, blijft imaginair. Zoo houde men voor oogen, dat de reis per vliegmaschine nog altijd circa twee uren tijdsduur zal blijven vorderen.

Welnu, — langs een autostrada als hierboven in groote trekken aangegeven, bereikt men op minstens even comfortabele, safe en snelle wijze, zónder alle soesah van overstappen en verwisselen van vervoermiddelen, het einddoel, en stellig ook veel goedkoopert.

Daarnevens denke men ook aan de enorme strategische perspectieven, welke deze moderne route zal kunnen openen; wij houden ons er dan ook van overtuigd, dat men in de hoogere defensiekringen alleszins gunstig staat tegenover het grootsche plan. De „Preanger-stelling” vormt nog altijd een formidabel bolwerk van primaire strategische waarde, al blijft zulks om redenen, welke we hier niet nader behoeven te definieeren, voor het gros der burger-maatschappij ook grootendeels duister.

Blijft nog een slot-bezwaar, dat ook naar ons oordeel ernstige overweging verdient en waarop ook van regeeringszijde reeds werd gezinspeeld. Dat is, dat bedoelde route, die uiteraard zoo recht mogelijk moet zijn, nog niet in details is geprojecteerd en getraceerd. Elkeen die in de praktijk te doen heeft gehad met het aanleggen van wegen door het gebergte, beseft, dat in dit verband zich nog prominente factoren zullen doen gelden.

N'importe. De hedendaagsche wetenschap en techniek staan op dit punt vrijwel voor niets meer en een bijzonder voordeel is, dat de moderne auto's thans bijna geen rekening behoeven te houden met zware hellingen; als

men zich éven realiseert, hoe ook in dit opzicht de auto-techniek in de laatste 10 jaren reuzenvorderingen heeft gemaakt, zal men te beter kunnen toegeven, dat een weg als beoogd, heelemaal niet voetstoots naar het rijk der p i a v o t a behoeft te worden verwezen.

Een breede weg, met betonnen oppervlak, zonder scherpe bochten, en zonder hinder van „tegenleggers”, grobaks, voetgangers, wielrijders, vee, en wat voor bekende narigheden niet meer, mag thans gerust voorzien zijn van steile deelen, want deze zullen in behoorlijke, onbelemmerde vaart genomen kunnen worden. Zoo gelooven we, dat de gedachte verbinding nog wel heel wat korter zal kunnen uitvallen dan de globaal berekende 130 kilometers.

Summa summarum stellen wij vast, dat het denkbeeld zeer wel voor realisatie vatbaar is.

Dat de regeering er nog volle aandacht voor zal hebben, is aan geen twijfel onderhevig.

In den Volksraad werd een terzake betrekking hebbende motie bereids aangenomen.

Wij hopen en vertrouwen, dat de autostrada Batavia—Bandoeng binnen afzienbaren tijd werkelijkheid zal worden!

B.

OMZWERVINGEN IN DE VRIJE NATUUR.

Naar de Kawahs Tjiwidej en Poetih.

AN een schriftelijke opwekking van het Bestuur der Afd. Bandoeng van de Ned. Ind. Natuur-Historische Verg. tot deelneming aan een excursie naar het **Hydrologisch proefterrein Tjiwidej** van het Boschbouwproefstation, de **Kawah Tjiwidej** en **Kawah Poetih**, gaven 23 deelnemers gevolg. Het vrouwelijk element was ook deze keer weer sterk vertegenwoordigd. Wij zagen dames in rij- of golfpantalon met sweater of shirt, en anderen in gewoon wandelcostuum. Eerstgenoemde costuums schijnen ons het meest geëigend voor bergtochten.

Om 6 uur vertrokken wij in 6 auto's langs den Kopoweg in Zuidelijke richting. Kort daarop is men buiten de gemeentegrens en passeert men het Zendingshospitaal.

Overal om ons heen teekenden de bergen zich duidelijk af, rechts van ons de uitloopers van de Goenoeng Masigit, links voor ons de Goenoeng Boeboet (1333 M.) en meer op den achtergrond het machtige Malabar- en Goenoeng-Tiloe-massief.

In een vlot tempo stoven wij door het nog niet geheel wakker zijnde Soreang.

Even voorbij dit plaatsje ontwaart men links een 129 M. hoogen tjot. Volgens de overlevering is dit bergje, de Goenoeng Sadoe, van welks top men de geheele Bandoengsche hoogvlakte kan overzien, ontstaan op de plaats waar een pijl van Ratoe Galoeh neerviel, evenals de Gedeh, de Tampomas, de Tjikorai en de Krakatau. De berg is gemakkelijk te beklimmen. Op den top bevindt zich een heilig graf, waarin Sembah Ejang Padoe Raksa Dipati Kahangkoe Poerbakawasa — excusez du peu — begraven ligt.

Het meer van Leles.

Vlak na Soreang begint de mooie geasphalteerde weg geleidelijk te stijgen. Wij bevonden ons in de vallei van de Tjiwidej. Hier kregen we wat meer last van de koude, het zonnetje stond nog niet hoog genoeg om haar verkwikkende stralen hier naar toe te zenden.

Dit weggedeelte volgt tot Tjisondari grootendeels de Tjiwidej-rivier, overal ziet men talrijke kunstwerken voor irrigatie en spoorlijn.

Het aardige „locaaltje” zagen wij puffend en blazend, doch vinnig en vastbesloten, de hellingen opzwoegen. Misschien minder bekend is, dat dit spoortraject het hoogste van Java is.

Sawahs, bosschen, bergen, ravijnen, bruisende bergstroomen, schilderachtige kampong-huisjes — dit alles ontrolde zich in een snel tempo en in alle kleurschakeeringen als een film aan ons bewonderend oog.

Op den driesprong van de dessa Tjisondari werd een wijle gestopt, totdat alle auto's weder bij elkaar waren. Het was een genot zich even in het zonnetje te kunnen koesteren en door wat fiksche armgymnastiek de koude uit het lichaam te verdrijven.

Drie K.M. voorbij Tjiwidej splitst de weg zich in een rechtschen tak naar het meer van Telaga Patengan, terwijl de linksche weg naar de Kawah Tjiwidej voert.

Op dit kruispunt van wegen, vlak bij de Pasanggrahan Tjibodas van het Boschwezen, (1500 M.) werden wij verwelkomd door Dr. Ir. Ch. Coster, die ons een zeer interessante uiteenzetting gaf van doel en opzet der onderzoekingen op hydrologisch gebied op het Proefterrein Tjiwidej van het Boschbouwproefstation en welk terrein wij dien ochtend zouden doorwandelen. Deze geleerde maakte op ons niet den indruk, dien wij over het algemeen van geleerden hebben. Hier stond een sportman voor ons, vlot in gebaren, en causeerende in populair-wetenschappelijken, voor ons leeken begrijpelijken en prettigen toon: — het goede type van den natuurminnaar, een kenner van onzen jungle.

Nu werd vastgesteld, dat wij onder leiding van Dr. Coster een wandeling van circa 3 uren door zwaar oerbosch zouden maken tot aan de Boschkeet, liggende op 1750 M. hoogte aan den autoweg van Tjibodas naar de Kawah Tjiwidej. In opgewekte stemming sloegen wij links van den hoofdweg een pad in, dat ons bracht op de terreinen van de Zwavelontginning

„Kawah Poetih”, waar de zwavel gezuiverd wordt, die 700 M. hooger middels een leiding dwars door het oerwoud uit de Kawah Poetih komt.

Spoedig zagen we niets meer van het schoone landschap, we bevonden ons in het donkere woud.

Aan den kant van het pad ontdekten we een brandnetel, welke we voordien nog niet in de Preangerwouden hadden aangetroffen, doch wel in groote massa's op het Idjen-Plateau en op de Zuidwestelijke hellingen van den Smeroe. Een blad van dit venijnige plantje, *Laportea Microstigma* Gaud, doch onder het volk meer bekend als „Kemadoeh” of „Lateng Sapi”, brachten wij ter determinatie aan een jeugdige Biologe, die echter niet wilde gelooven, dat het een Indische brandnetel was. Daar stonden wij met onze rimboe-ervaring!

Een andere heer dacht een merkwaardige vondst gedaan te hebben met een of ander obscuur plantje, dat hij „Indische kers” geliefde te noemen. Zooveel waanwijsheid wekte vermoedelijk de verbolgenheid van een zijner vrienden op, zich uittend in een sneer: „Als jij dat de Indische kers noemt, dan ben jij de Indische druif”. Deze determinatie werd door het lijdend voorwerp echter goedhartig geïncasseerd.

Zoo, — lachend, schertsend en in vroolijken kout, soms zwijgzamer op zware hellingen, vervolgden wij onzen tocht door het prachtige, ongerepte oerwoud.

Bij den slibvang van de Tjiseroea op 1670 M. hoogte werd een tijdje gepauzeerd.

Een oproerige stemming begon zich toen te ontwikkelen..... in de magen van eenige excursisten, die den mondvoorraad in de auto's hadden achtergelaten, zoodat beschikt werd, deze uitgehongerden eerder te doen vertrekken.

In geforceerd tempo ging onze „snelploeg” berg- op en berg- af, totdat wij na ruim een half uur de autoweg overstaken en aan de Boschkeet arriveerden. Deze „boschkeet” met haar complex van huisjes en kwekerijen ligt hier in een eenzame, doch magnifieke omgeving — een uitgezocht nestje voor een honeymoon, met welke aanduiding een sportieve jonge dame zich best kon vereenigen.

Spoedig hadden wij meer interesse voor de belegde broodjes en lempers, dan voor het natuurschoon. Een half uur later arriveerden de achterblijvers.

Zeer noode moesten wij ten slotte de gastvrije en buitengewoon gezellige boschhut vaarwel zeggen en eveneens afscheid nemen van onzen prettigen gastheer en zijn assistent.

Wij wenschen even op te merken, dat bedoelde boschkeet, „Leeuwing Tjai”, in het geheel niet voor het publiek is opengesteld; een uitzondering werd echter gemaakt voor onzen troep en voor welke faciliteit wij allen Dr. Coster zeer erkentelijk zijn.

De helft van het gezelschap, dat om verschillende redenen niet verder wilde, ging weer terug naar Bandoeng, terwijl wij, onverzadiglijken, in een 3-tal auto's verder trokken. De rit langs het ravijn door het oerbosch is bijzonder interessant. Bij Kendang (2000 M.) bevonden wij ons op het zadel; hier stapten wij bij den driesprong uit. Vlak-bij is de Pasanggrahan van het Kinaland, dat vroeger een zelfstandig onderdeel vormde van de Gouv. Kina-onderneming Tjinjiroean; sinds eenige jaren zijn hier de kina-boomen gerooid.

Links van den weg volgden wij een breed voetpad, hetwelk ons in enkele minuten bij de Kawah Tjiwidej bracht.

De krater heeft bijna den vorm van een gelijkbeenigen driehoek met een naar het Oosten gericht top; van het Noordelijk been van dien driehoek, valt nog een duimvormig uitsteeksel binnenwaarts af. Dit uitsteeksel werd door Junghuhn aangegeven als te zijn „een puinhoop van woest dooreengeworpen rotsblokken”; deze rotsblokken zijn echter thans grootendeels verdwenen, daar zij verwerkt werden tot verhardingsmateriaal voor de wegen.

Een smal stroompje, de oorsprong van de Tjiwidej, loopt door het bekken en verlaat dit in den Noordoosthoek.

De grootste vulkanische werkzaamheid ziet men links voor zich en langs het stroompje. Merkwaardig is, dat de verwarming van het water door de uittredende gassen een strikt plaatselijk karakter draagt; naast zulk een plaats met borrelend heet water vindt men dadelijk weder koud water. Op vele plekken in den Zuidoost- en Zuidwesthoek is de bodem door zijn weekheid niet te belopen. Andere gedeelten zijn weder bedekt met een dikken laag donker groen mos.

De binnenwanden van den kraterwal zijn bedekt met een weelderige vegetatie, terwijl vlak daarnaast zich een volkomen dood puinveld bevindt.

Na al dit interessants in ons opgenomen te hebben gingen wij maar weder verder, om het laatste object van onzen tocht te bereiken. Wij bevonden ons reeds spoedig in de theetuinen van de onderneming Rantjabolang. Wat zich nu aan onze oogen voordeed is haast niet te beschrijven; zoover ons oog reikte in dit sterk geaccidenteerd terrein was het landschap van een zeldzame bekoring. In de verte, en diep onder ons, lag vredig in een groen landschap het scherp afgeteekende, lichtblauwe, mooie bergmeer Telaga Patengan.

Na eenige minuten zwaar klimmen kwamen wij aan den rand van het bosch, wij waren nu op een hoogte van 2200 M.

Nu ving weder een korte wandeling aan en bereikten wij na een kwartier de Kawah Poetih (2300 M.), vlak onder den top van de Patoeha (2433 M.).

Aan drie zijden verheffen zich de boschbedekte rotswanden, sommige loodrecht naar boven gaand. Vanaf onze plaats aan den Noordkant zagen wij diep onder ons de grijze zwavelmodderbanken en het lichtgroene kratermeer. De absolute stilte, welke zelfs niet door het gezang van een vogel verbroken werd, gaf ons min of meer een beklemmend gevoel.

Wegens het vergevorderde uur konden wij niet langer in deze woest-mooie omgeving vertoeven.

Laat in den middag bereikten we Bandoeng.

Een genotvolle en sportieve dag, een trip, die elken natuurliefhebber voldoening zal schenken!

Zwerfver.

BANDOENG METEOROLOGISCH.

O ^{"weerkundige"} M eenige meteorologische beschouwingen over onze veste te geven, hebben wij in de eerste plaats onze gegevens te putten uit de Statistische Jaaroverzichten van Ned. Indië, waarvan wij hieronder eenige cijfers geven.

Gemiddelde :	Bandoeng	Batavia	Soerabaia	Medan
Zonneschijnpercentage	62	68	80	75
Temperatuur (graden Celsius)	22.1	25.9	26.4	25.2
Maximum-temperatuur (id)	27.5	30.1	30.4	30.5
Minimum-temperatuur (id)	18.2	22.8	22.8	21.7

Doch met het opgeven van de temperatuur en zonneschijn alleen, krijgt men geen voldoende voorstelling van het klimaat; hiervoor zijn noodig nog andere belangrijke factoren, zooals de relatieve vochtigheid van de lucht, de atmosferische luchtdruk, regenval en wind.

Het is een bekend verschijnsel, dat men zich bij een vrij hooge temperatuur toch nog behagelijk kan gevoelen. Dit heeft zijn oorzaak, doordat de betrekkelijke vochtigheid van de ons omringende lucht laag is. Evenzoo zal een niet hooge temperatuur zelfs hinderlijk zijn bij een hoog vochtigheidspercentage van de lucht.

Dit vochtigheidspercentage bedraagt voor Batavia 84, voor Soerabaia en Medan 87 en voor onze stad slechts 81.

Hieronder volge nog een vergelijkend overzicht van den regenval en het aantal regendagen op een aantal plaatsen van Java.

	Gemiddelde jaarlijksche regenval in mM. regendagen	
Bandoeng	1907	148
Batavia	1815	137.6
Soerabaia	1729	116.4
Buitenzorg	4282	221.4

Tegen Bandoeng wordt wel eens tot vervelens toe aangevoerd, dat de stad „zoo vochtig” is en „dat het er altijd regent”. Tegen deze aantijging kunnen wij onze eigen ervaringen stellen en pertinent beweren, dat ons goed in de kasten, onze boeken en de schoenen, zelfs in den regentijd weinig of in het geheel niet „uitslaan”, terwijl daaromtrent in de warme, vochtige kustplaatsen wel zeer onaangename ervaringen werden opgedaan. Doch daarmede is men niet overtuigd. Als echter zuiver wetenschappelijke waarnemingen met duidelijke en overtuigende cijfers de juistheid aantonen, van hetgeen hierboven door ons werd vermeld, en er dan toch nog maar steeds menschen kunnen zijn die tegen beter weten in op ons gezond klimaat afgeven, kunnen wij hierover gevoelig verder zwijgen.

Van de vele voordeelen, die Bandoeng heeft boven elke plaats aan de kust, is zeker wel het voornaamste de zooveel lagere temperatuur. Men voelt reeds, hoe na de reis uit de warme vlakte in de bergstad aangekomen, de koele bergwind direct verademing brengt, dat alle loomheid ineens wijkt..... dat men een ander mensch is!

Het temperatuursverschil is dan ook inderdaad niet gering.

Nemen we een wereldkaart ter hand, waarop isothermen getrokken zijn, dan blijkt ons, dat de temperatuur van Bandoeng overeenkomt met de zomertemperatuur van het Middellandsche-Zee-gebied, van Spanje, Zuid-Frankrijk, Italië en met de „winter”-temperatuur van Noord-Afrika tot aan den Kreeltskeerkring, dus: ongeveer sub-tropisch.

Wat die lagere temperatuur beteekent voor werklust, dadendrang en levensvreugd, laat zich gemakkelijker denken dan beschrijven.

Reeds bij het eerste binnenkomen in Bandoeng valt het op, hoeveel frisscher en gezonder de kinderen er uitzien, hoeveel minder bleek. En zoo is het ook met de volwassenen. Opvallend is het ook, hoe men hier veel meer beweging neemt, flinke wandelingen maakt, veel aan sport doet.

Wanneer de zon achter de bergen gezonken is, ziet men menigeen in een Europeesch pak uit wandelen gaan of op het terras van de soos of een café zitten, omdat zijn tropencostuum hem te koud is. Ook voor de schoone sexe moet het een bepaald genot zijn op een of anderen uitgaansavond weer eens met een „droom” van een avondmantel te kunnen schitteren.

Hoe dikwijls daalt in den oostmoesson de temperatuur tot ongeveer 60 graden F. en soms nog lager!

Raadplegen we de gegevens van het Meteorologisch Observatorium betreffende de laagste waargenomen temperaturen, dan ontdekken we, dat de gemiddelde temperatuur van Bandoeng nog lager ligt dan de laagste temperatuur ooit in Batavia waargenomen en dat de laagste temperatuur van Bandoeng maar even 13 graden Fahrenheit ligt onder die van Batavia. Inderdaad komen hier wel eens enkele uren voor, dat men de emotie kan beleven van een zachten Hollandschen winterdag!

Wij behoeven verder onze lofredenen op dit verrukkelijke klimaat niet uit te putten en wijzen op den enormen invloed, dien dit heeft op levensvreugde en werklust en daarmede tevens op de gezondheid, — hierover is al genoeg gezegd. Ook in de kuststeden wordt hard en zwaar gewerkt en hetgeen men er praesteert is boven alleen lof verheven. Zoowel gewoon maatschappelijk als intellectueel werk is ook dáár mogelijk, dat is door vele eeuwen heen bewezen en de sterken, die bleven er veelal gezond bij. Doch men vrage niet naar de velen, die het op den duur niet konden harden en het ten slotte moesten opgeven.

Hoe lokten de blauwe bergen, en hoe weinigen was het gegeven, dáár, niet alleen voor den veel te korten duur van een vacatieverlof, doch voorgoed te kunnen vertoeven. Hoe dankbaar herinnert zich menig ambtenaar tegenwoordig het verlossende oogenblik, dat hij Weltevreden als woonplaats met Bandoeng kon verwisselen!

Niet met de sterksten, doch met de middelmaat moet men rekening houden. Dat is: met het overgrootste deel der Europeanen in deze Oost.

OFFICIEELE MEDEDEELINGEN VAN DE VEREENIGING „BANDOENG VOORUIT”

BESTUUR :

W. H. Hoogland	Dir. D. E. N. I. S.	Voorzitter
C. J. Nauta	Red. A. I. D. De Preangerbode	Vice-Voorzitter
Chr. van 't Hoogerhuijs	Secr. N. I. Jaarbeurs Verg.	Secretaris
E. F. A. Rosberger Jr.	Adm. Middenstandsvereeniging	Penningmeester
Fr. J. A. van Es	Dir. Hotel des Indes, Batavia	Gedelegeerd lid
W. S. Buenen	Dir. Grand Hotel Preanger	} Leden
P. A. van der Wilde	Dir. Firma De Kock van Leeuwen & Co.	
Ir. Jac. P. Thijse	Ingenieur Gemeente Bandoeng (met verlof)	
Drs. L. van der Pijl	Leeraar Christelijk Lyceum (met verlof)	
A. van der Giessen	p/a. Boekhandel Visser & Co.	Administrateur

CONTRIBUTIE. De contributie bedraagt :

voor natuurlijke personen	als minimum f 3.— per jaar
voor rechtspersonen	„ „ „ 25.— „ „

DONATEURS. Men kan de Vereeniging steunen als Donateur, door een jaarlijksche bijdrage van minstens f 25.— of een gift in eens van minstens f 100.—

HET KANTOOR DER VEREENIGING is voorloopig ondergebracht bij den Penningmeester, Oude Hospitaalweg 16, Bandoeng, Telefoonnummer 1257.

Aldaar zijn verkrijgbaar :

Uitgaven Officieele Vereeniging voor Touristenverkeer :

Come to Java	Touristenkaart Oost-Java
Short Guide to the Borobudur	„ „ Malang en Omstreken
Het Pasanggrahanboek met supplement	„ „ Bali en het Idjen Hoogland
Touristenkaart van West-Java	Kaarten van Java
„ „ Bandoeng en Omstreken	„ „ „ „ Medan—Padang.
„ „ Garoet en Omstreken	Kaart van de route Padang—Fort de Kock
„ „ Midden-Java	

Uitgave van de Firma Kolff & Co.

Bandoeng, The Mountain City of Netherlands India	f 0.75
--	--------

Uitgave van de Firma Visser & Co.

Mooi Bandoeng (beknopte gids v/Bandoeng en Omstr.)	„ 0.90
Platte grond van de Gemeente Bandoeng m/klapper	„ 1.25

Uitgave van de Firma Nix & Co.

Wandelgids voor den G. Tangkoeban Prahoe	„ 0.40
Losse nummers van het Maandblad „Mooi Bandoeng”, Officieel Orgaan van de Vereeniging „BANDOENG VOORUIT”	gratis.

TARIEVEN

Voor het tarief van taxi's late men zich in de eerste plaats voorlichten door het Hotel-personeel. Men kan veilig aannemen, dat de tarieven niet zoo heel veel verschillen van die te Batavia of andere groote steden.

Korte ritten zijn met 30 cent te voldoen, maar al spoedig wordt 50 cent gevraagd.

Per uur betaalt men bij steeds doorrijden f 2.50 ; voor winkelen en het brengen van bezoeken is f 2.— voldoende.

De tarieven van deelemans en krèteks zijn ongeveer gelijk aan die der demmo's.

a. de eerste 5 min. of korter	15 — 20 cent
b. elke volgende 5 min	10 — 15 „
c. voor wachten per kwartier	15 — 25 „

WONING- BUREAU

P. E. WENER

Katja² Wetan 121 – Telef. 447

Belast zich met het admini-
streeren, koopen en verkoo-
pen van huizen en perccelen

40

RIVAL RIJWIELEN

Prima Europeesch (Stokvis fabri-
kaat)

Zeer in prijs gedaald.

Volle garantie!

Prijs contant f 60.-

Katja² Wetan 97 – Bandoeng.

33

EEN HUIS MET HOEDEN

HET HOEDENHUIS, TAM-
BLONGWEG 38 - BANDOENG

28

A. S. ROTH & Co.

Behangerij-Stoffeerderij

Tapijthandel

Algeheele woninginrichting

3

Bragaw. 42A

BADPLAATS

LEMBANGWEG
HUYGENSWEG

Onze bassins worden **doorlopend**
ververscht met kristalhelder bron-
water en behoeft daaraan geen
chloor of andere chemicaliën te
worden toegevoegd.

TARIEVEN :

Volwassenen. Kinderen.

1 Bad Fl. 0,50 Fl. 0,30

Knipkaart van 10 baden 4, - 2,50

Knipkaart van 25 baden 8, - 5, -

Knipkaart van 50 baden 12,75 8, -

Knipkaart id. (persoonlijk) 11,25 17, -

TJIHAMPELAS

26

KWALITEIT

WAAR VINDT GIJ

COULANCE

39

N. V.
TEGELFABRIEK
P. E. WENER

KATJA² WETAN 121 — TELEFOON 447

BETROUW-
BAARHEID?

*Vakkundig moeten brillen zijn!
Niet te groot, niet te klein.
Nergens knellend, glazen fijn.
Het nummer juist in rechte lijn.*

8-1 *Je* *Je* *Telefoon:*
4-7 *Oogen* *Aller* *543*

*Eerste Javaasche Optiek-Mechanische
Industrie
F. K. Ludwig Binger jr.
Bandoeang, Oude Hospitaalweg 8.*

34

HOTEL PENSION „ANITA-HOEVE”

in het ideale rust- en vakantieoord
Pengalengan (ruim 4500 voet)
Malabarweg. Telef. Pln. 50.
Europeesch ingerichte kamers met
stroomend water — goede tafel en
matige prijzen.

Tennisbaan — Vischwater — 10
bouws grond. 38

Firma ROUS & MEEUWENOORD

AGENTE DER

CHEVROLET- EN
D.K.W. AUTOMOBIELEN

DISTRIBUTEURS VOOR PREANGER

VAN DE KOELKAST

MET DE

UITSTEKENDE KOP

48

GROOTE POSTWEG
(hoek Groote Lengkong)
TELEFOON No. 898.

Woningbureau
Administratie -,
Assurantie- en
Incassokantoor

Huizen & Gronden
te huur en te koop
Alle Verzekeringen

ROSCO

Fa. E. F. A. ROSBERGER Jr. & Co.

Oude Hospitaalweg 16 - Telf. 1257

**VISSCHERIJ
WAPENS
MUNITIE**

36

Goedkoope Rijwielen,
Kinderwagens, Rolschaatsen, Vliegende
Hollanders, Driewielers.

HELLERMAN

Bragaweg 13a, Tel. 222, Bandoeng

Iedere New-Comer te
Bandoeng bringe
uit **eigen belang**
een bezoek aan:

WARENHUIS

6 **L. ZWARENSTEIN**

H6

H6

Bij ieder uitstapje smaken
HAZES BONBONS
het beste.

Tamblong 15 - Tel. 277

H6

15

H6

N. V. LUXE BROODBAKKERIJ
„ELLENBROEK”

Gr. Postweg, hoek Mangalaan
Telef. 1655. - Bandoeng - Telf. 626

„Wat gaat er in als koek?”

1 „Brood van Ellenbroek”,

KREUGER & AUSTERMÜHLE

Fotografisch-Atelier
en Kunsthandel.

Reproducties naar tee-

keningen, etc. Specialiteit

in **gekleurde foto's**. Laat

Uw kiekjes vergrooten en

encadreeren. Wij vervaar-

digen voor U alles op

fototechnisch gebied.

Lantaarnplaatjes.

13

Bragaweg - Tel. 929 - Bandoeng.

8

A. BOR & Co.

Telefoon No. 2525 — Bandoeng

Vertegenwoordiger van eerste
klasse Binnen- en Buitenl. Mijen

2de HANDSCH BOEKHANDEL

„DE BOEKENBEURS”

L. A. LEZER.

Bandoeng — t/o. het GEBEO. — Tel. 979.

Inkoop en **verkoop**

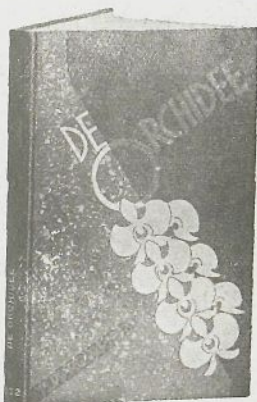
van alle soorten oude
boeken en tijdschriften.

24

ORCHID-NURSERY „SWEET FLOREAT“

Dliwang-OENGARAN. (1000 voet boven zeespiegel)

Sweet Floreat is een elegant bedrijf in een idyllische omgeving.
Wij zijn er trotsch op en onze bezoekers zijn er verliefd op!
U kent Sweet Floreat nog altijd niet?
Sweet Floreat verlangt U te kennen!
U heeft nog geen vriendschap gesloten met Sweet Floreat?
Sweet Floreat reikt U minzaam lachend haar hand toe!

„DE ORCHIDEE“

DE HERDRUK VAN DEN

1 en JAARGANG 1932,

Gebonden in een schitterenden

PRACHTBAND in kleuren,

is ultimo Sept. 1933 gereed en verkrijgbaar gesteld tegen den prijs van slechts

F 6.-

Bestellingen worden thans reeds aangenomen.

Indien remise vooruit—franco toezending.

Kantoor : Landraadweg 3.

—

Bandoeng.

RIJWIELHANDEL „JANSSEN“ Groote Postweg O, 130, Tel. 329

New-Hudson Rijwielen op afbetaling vanaf f 5.— p. m.

Contant, belangrijke korting.

52

Eenigste Vertegenwoordiger van de „NEW-HUDSON“.

SATOH'S KIPPENVOER

HET BESTE

Telf. 1816

FIRMA SATOH

Soeniaradja 15

— Bandoeng.

51

TECH. BUREAU GRÜNEWALD

Naripan 77

Telf. 2431

49

Alles op het gebied van

Electrische Installaties, — Waterleiding — Sanitair.

MANEGE BANDOENG

Soeniaradja 1.
Telefoon 2524

Buiten rijden f 2.— per uur
Lessen " 3.— " "
Padvinders en scholieren speciaal tarief.

46

VOLKER WONINGBOUW

HOOFDKANTOOR
BANDOENG

BOUWT UW EIGEN HUIS VAN
AMPASITBETON

Koel — Solide — Brandvrij
Goedkoop Onverwoestbaar
Huizen in huurkoop
Gemakkelijke betalingscondities.
Verkrijgbaar in alle prijzen vanaf f 850.—
(incl. grond)
Vraagt onze gratis brochure:
„Wat is Ampasitbeton ?”

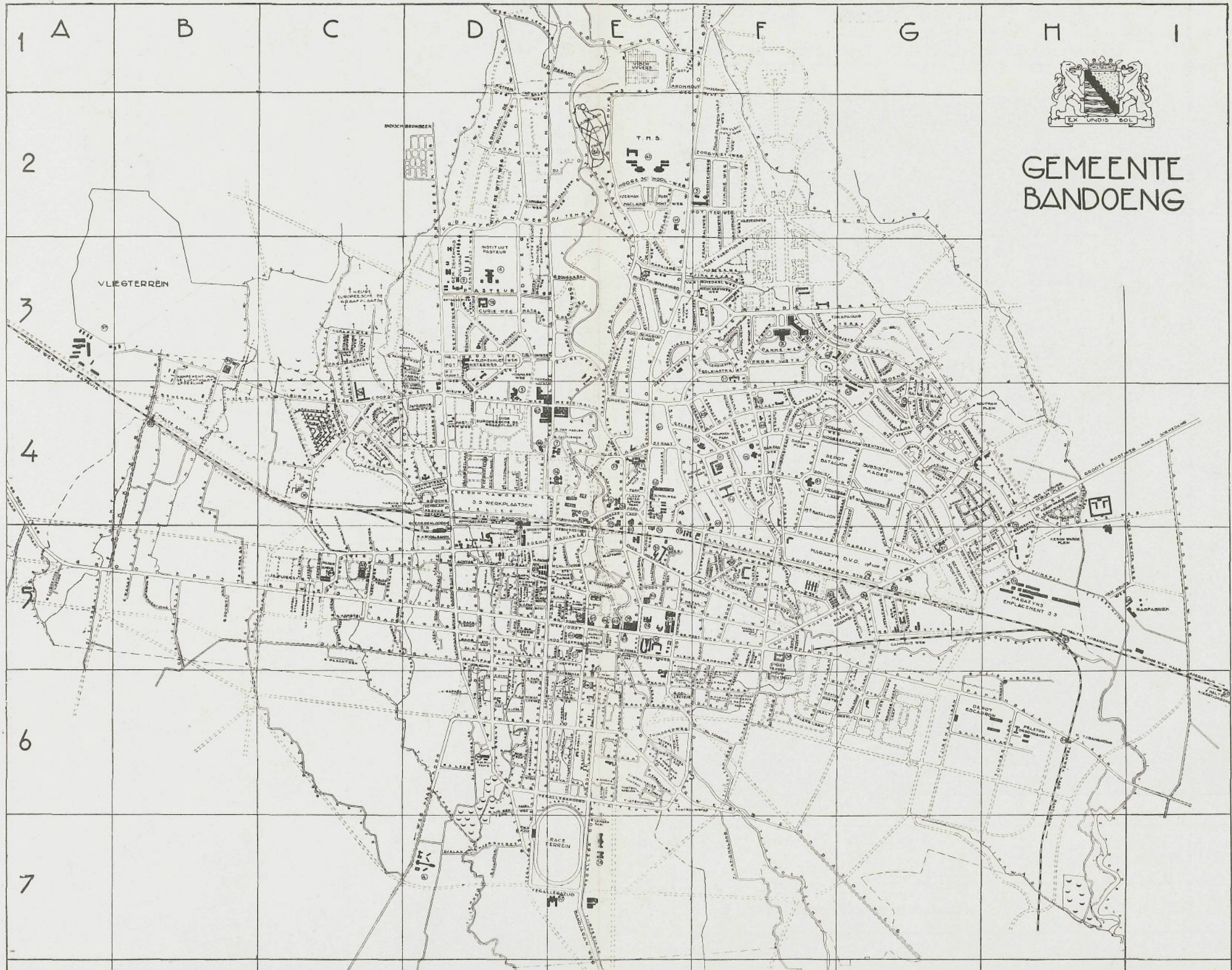
30

IEDER GLOEILAMP door
LICHT-RING 100 %
LICHT-KELK + LICHT

Al Uw wenschen zullen tegen den goedkoopst
 mogelijken prijs vervuld en keurig uitgevoerd worden
Foto - Atelier „Kinosita”
 GEBOUW VORKINK — TELEFOON No. 1238 — BANDOENG.

Ir. C. G. D. Ihle & Co. Bandoeng Tel. 993, 44

50

BANDOENGSCHE

HET BESTE ADRES

VOOR:

MELKCENTRALE

Levert versche volle koemelk, van prima uitgezocht melkvee.

Ons Modern en Groot Hygiënisch bedrijf voldoet aan alle Wettelijke eischen, hier te lande gesteld. Onze SERVICE is PRIMA.

Vraagt prijzen van
**MELK, BOTER, KAR-
 NEMELK en ROOM.**

**KEBON SIRIH 60
 TEL : 2002 en 2040**

31

KOMT, ZIET en

OVERTUIGT U.

Het grootste

**MELKBEDRIJF
 van d'Orient.**

**Kebon Sirih 60
 Tel. 2002 en 2040.**

„ORCHIDEEËN”

Dit woord alleen, dat op een ieder die oog heeft voor iets schoons, lieflijks en bekoorlijks, een fascineerende uitwerking heeft, zal ook op U niet nalaten indruk te maken.

Wilt U meer van deze schoonsten aller bloemen afweten, abonneert U zich dan op :

„DE ORCHIDEE”

het populaire, rijk geïllustreerde maandblad voor liefhebbers, kweekers en handelaren en het eenigst verschijnend periodiek op dit gebied in Ned. Indië.

Abonnementsprijs :

Binnenland f 6.— per jaar
 Buitenland „ 7.50 „ „

Kantoor Administratie en Redactie :

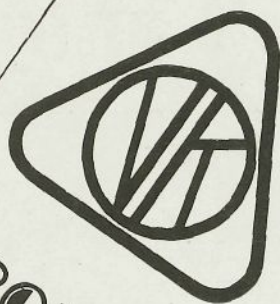
Landraadweg 3. — Bandoeng.

BROOD - BESCHUIT - ONTBIJTKOEK

VALKENET's FABRIEKEN

BANDOENG, DEN HAAG

VOLKER WONINGBOUW

HOOFDKANTOOR
BANDOENG

BOUWT UW EIGEN HUIS VAN
AMPASITBETON

Koel - Solide - Brandvrij
Goedkoop Onverwoestbaar
Huizen in huurkoop
Gemakkelijke betalingscondities.
Verkrijgbaar in alle prijzen vanaf f 850.-
(incl. grond)

Vraagt onze gratis brochure:
„Wat is Ampasitbeton?“

BANDOENGSCHE

MELKCENTRALE

HET BESTE ADRES
VOOR:

Levert versche volle koemelk, van prima uitgezocht melkvee.

Ons Modern en Groot Hygiënisch bedrijf voldoet aan alle Wettelijke eischen, hier te lande gesteld. Onze SERVICE is PRIMA.

Vraagt prijzen van
MELK, BOTER, KARNEMELK en ROOM.

KEBON SIRIH 60
TEL : 2002 en 2040

31

KOMT, ZIET en

OVERTUIGT U.

Het grootste

MELKBEDRIJF
van d'Orient.

Kebon Sirih 60
Tel. 2002 en 2040.

„ORCHIDEEËN”

Dit woord alleen, dat op een ieder die oog heeft voor iets schoons, liefliks en bekoorliks, een fascinerende uitwerking heeft, zal ook op U niet nalaten indruk te maken.

Wilt U meer van deze schoonsten aller bloemen afweten, abonneert U zich dan op :

„DE ORCHIDEE”

het populaire, rijk geïllustreerde maandblad voor liefhebbers, kweekers en handelaren en het eenigst verschijnend periodiek op dit gebied in Ned. Indië.

Abonnementsprijs :

Binnenland f 6.— per jaar
Buitenland „ 7.50 „ „

Kantoor Administratie en Redactie :

Landraadweg 3. — Bandoeng.

SPAAR BY "DENIS"

Zoo enthousiast als dit Denismannetje, zijn ook talloze spaarders, die al een uitkeering ontvingen.

Zoo schrijft een onzer spaarders het volgende:

„Erken hiermede de goede ontvangst van cheque No. 6629. Waarvoor mijn dank.

„Mijn meening over de resultaten. ? Keurig.

„Spijt mij, dat ik er indertijd niet 20 genomen heb.

„**Denis** maakte van een „5“ een „9“. Ik zou mij gelukkig achten, als **mijn** negens „momenteel nog vijven waren. I“

Hoogachtend,
Uw Dw. Dn.

w.g. F. de Josselin de Jong.

Vraag inlichtingen bij Denis — Bandoeng en zeg het voort:

„SPAAR BIJ DENIS“.